

Східна Україна: возз'єднання, відновлення, відродження – Проект 3В

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України

та

Державне агентство автомобільних доріг України (Укравтодор)

Рамковий документ про політику переселення

Травень 2020 року

Скорочення

РДПП	-	Рамковий документ про політику переселення -	(RPF)
МРТОТ		Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій	
МБРР	-	Міжнародний банк реконструкції та розвитку -	(IBRD)
ЕСС	-	Екологічний та соціальний стандарт –	(ESS)
ОНВП	-	Особа, яка зазнає негативного впливу Проекту –	(PAP)
ПДП	-	План дій з переселення –	(RAP)
СПДП	-	Скорочений план дій з переселення –	(A-RAP)
МРС	-	Механізм розгляду скарг –	(GRM)
ГРП	-	Група реалізації Проекту –	(PIU)

Зміст

1. Вступ	4
1.1 Контекст.....	4
1.2 Опис компонентів	4
1.2.1. Опис заходів у рамках компоненту з реконструкції доріг.....	4
2. Завдання та ключові принципи підготовки РДПП.....	7
3. Підготовка та затвердження ПДП	9
4. Потенційні впливи	10
5. Категорії ОНВП та матриця майнових прав на компенсацію.	10
6. Правова база щодо питань переселення та відчуження майна	14
7. Методика оцінки втрачених активів.....	19
8. Організаційні передумови процесу відшкодування та відповідальність сторін	20
9. Публічне розголошення Рамкового документу з політики переселення та Плану дій з переселення.	21
9.1 Попередні консультації	21
9.2 Публічне розголошення РДПП	21
9.3 Оприлюднення Плану дій з переселення	22
10. Рамкова стратегія щодо відновлення засобів до існування.....	22
11. Механізм розгляду скарг	23
12. Заходи щодо контролю за відчуженням землі та дотриманням вимог Кредиторів	25
13. Кошторис	26

1. Вступ

1.1 Контекст

Уряд України, через МРТОТ та Укравтодор реалізовуватимуть проект «Східна Україна: возз'єднання, відновлення, відродження» (далі - Проект), що фінансується Міжнародним банком реконструкції та розвитку (далі - МБРР). Рамковий документ про політику переселення (РДПП) буде імплементований МРТОТ та Укравтодором. Луганська обласна адміністрація та органи місцевого самоврядування в районах впровадження проекту (включаючи місто Сєвєродонецьк, Старобільський район, Сватівський район, Троїцький район, Білокуракинський район) активно брали участь у підготовці РДПП.

1.2 Опис компонентів

1.2.1. Опис заходів у рамках компоненту з реконструкції доріг

Компонент 1 передбачає реконструкцію ділянок доріг, оцінених у Таблиці 1.

Таблиця 1. Оцінені ділянки дороги, які будуть реконструйовані

№.	Назва дороги	Довжина км	Тип робіт	Очікувані позитивні результати
1	Н-26 Чугуїв – Мілове (через Старобільськ) км 136+000 – км 148+000	12	Капітальний ремонт	Збільшення швидкості ТЗ, комфорт, економічна ефективність пасажирських і вантажних перевезень та безпека дорожнього руху, доступ до публічної інфраструктури, стимул для економічного зростання місцевих громад
2	Р-66 КПП «Дьоміно-Олександрівка» – Сватове – Лисичанськ –Луганськ км 16+600 – 86+600	70	Капітальний ремонт	Збільшення швидкості ТЗ, комфорт, економічна ефективність пасажирських і вантажних перевезень та безпека дорожнього руху, доступ до публічної інфраструктури, стимул для економічного зростання місцевих громад
4	Р-66 КПП «Дьоміно-Олександрівка» – Сватове – Лисичанськ –Луганськ км 93+400 – км 145+075	51,7	Капітальний ремонт	Збільшення швидкості ТЗ, комфорт, економічна ефективність пасажирських і вантажних перевезень та безпека дорожнього руху, доступ до публічної інфраструктури, стимул для економічного зростання місцевих громад

3	Т-13-02 КПП «Танюшівка - Старобільськ» – Бахмут км 71+900 – км 121+400	49,5	Капітальний ремонт	Збільшення швидкості ТЗ, комфорт, економічна ефективність пасажирських і вантажних перевезень та безпека дорожнього руху, доступ до публічної інфраструктури, стимул для економічного зростання місцевих громад
Total		183,2		

Компонент 1 передбачає капітальний ремонт місцевих автомобільних доріг Луганської області, які мають з'єднати сільськогосподарські райони області з ринками та інфраструктурою зберігання рослинницької продукції у населених пунктах міського типу (Сєверодонецьк, Лисичанськ, Сватове тощо). Під час конфлікту на сході України ці ділянки автомобільних доріг були зруйновані важкою військовою технікою та великими вантажними автомобілями. Як наслідок, сучасний стан цих ділянок автомобільних доріг надзвичайно незадовільний, і вони потребують капітального ремонту відповідно до державних стандартів. Капітальний ремонт згаданих ділянок автомобільних доріг дозволить забезпечити належні умови для пасажирських та вантажних перевезень в умовах їх значного збільшення у напрямку до інших регіонів України, логістичних центрів та морських портів, розташованих на півдні України. Також цей компонент матиме позитивний вплив на інвестиційний клімат у регіоні. Через відсутність повноцінного залізничного сполучення в цьому регіоні згадані автомобільні коридори продовжують відігравати роль основної транспортної магістралі в перевезенні пасажирів та вантажів.

Контекст субпроекту та обговорення альтернатив

Запланований капітальний ремонт згаданих ділянок автомобільних доріг збігається з існуючою трасою, тому альтернативні маршрути для основного дорожнього коридору не розглядаються. Станом на лютий 2020 року розробляється проектна документація на капітальний ремонт. Розробляючи проектну документацію, проектна організація розглядає альтернативи деяким окремим рішенням, а остаточна версія проекту буде розкрита для громадських консультацій, як цього вимагають діючі будівельні норми.

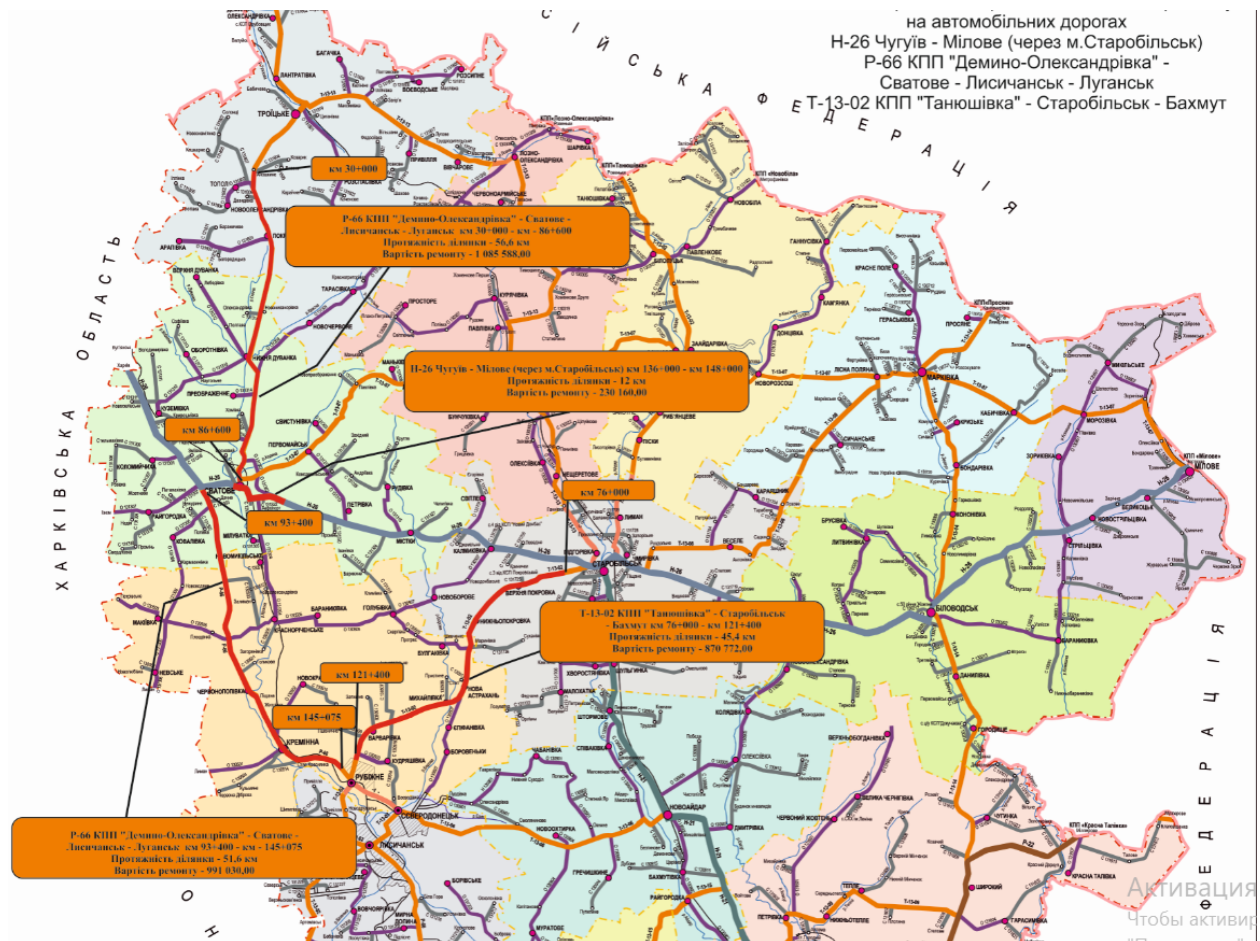

Рис. 1 Карта капітального ремонту автомобільних доріг

Ділянки, де здійснюватиметься реконструкція

Стан землевідчуження

Земельні ділянки, необхідні для капітального ремонту зазначених ділянок дороги, перебувають у постійному користуванні Служби автомобільних доріг у Луганській області (тобто публічна власність, а не приватні землі), що підтверджують діючі акти на постійне користування, видані територіальними органами Держгеокадастру.

Очікується, що капітальні ремонтні роботи не потребуватимуть відчуження землі, хоча реалізація деяких проектних рішень може спричинити (але малоімовірно) потребу в додатковому придбанні земельних ділянок для розміщення елементів дорожньої інфраструктури (транспортних розв'язок, смуг прискорення/уповільнення, зон відпочинку тощо). У разі, якщо після затвердження проектної документації державною експертизою та Кабінетом Міністрів України виникне потреба в додатковому придбанні земельних ділянок, Укравтодор розробить План дій з переселення (або його скорочену версію у випадку, якщо загальна кількість ОНВП буде меншою ніж 2002). Крім того, для тимчасового користування на період будівництва для зберігання матеріалів може знадобитися земля. Крім того, у разі виникнення будь-яких наслідків щодо засобів до існування внаслідок придбання землі або обмеження доступу до землі, дотримуватимуться необхідних принципів ESS5 для розробки відповідних заходів щодо пом'якшення наслідків.

Компонент 2: «ВІДНОВЛЕННЯ: Інвестиції у сільське господарство з метою сприяння відновленню і модернізації сектору». Компонент 2 доповнюватиме інвестиції у транспортне сполучення за Компонентом 1 шляхом обрання сільськогосподарських субпроектів для реагування на деякі ключові впливи конфлікту, зростання

сільськогосподарського сектору, а також виклики для регіонального розвитку в підконтрольних урядові районах Луганської області, включаючи втрату доступу до сільськогосподарських послуг, переробних потужностей, тестування продукції та місцевих міських ринків, а також обмежену технологію та ланцюжок вартості для підтримки ринку для багатьох дрібних виробників області. Сільськогосподарські інвестиції включатимуть: : (а) *Сільськогосподарський осередок (хаб) логістики та послуг* у Старобільську, як сільськогосподарський центр регіону, включаючи елеватор зернових / олійних культур; невеликий центр для перевірки якості зерна / олійного насіння; офісна будівля для підтримки адміністрації та розвитку бізнесу; інноваційна платформа онлайн-торгівлі для зв'язку виробників і торговців; та сфера підтримки сільськогосподарських послуг; (б) *Регіональна лабораторія для тестування сільськогосподарських товарів і забезпечення безпеки харчових продуктів* для усунення критичного розриву після втрати доступу до тестування сільськогосподарської продукції та управління безпекою харчових продуктів через конфлікт; (с) *Розвиток сільськогосподарського кластеру* для дрібних виробників на рівні домогосподарств. Підтримка кластерів, що базуються на громаді, сприятиме переходу від поточного виробничого існування до більш організованих та орієнтованих на ринок виробничих практик, включаючи ланцюжок цінностей до підтримки ринку, за оцінкою від 5 до 10 кластерів від 100 до 150 дрібних виробників на рівні домогосподарств.

За реалізацію Компонента 2 несе відповідальність МРТОТ, та застосування цього РДПП до Компонента 2 буде контролювати МРТОТ. Навряд чи будь-яка діяльність за компонентом 2 вимагатиме придбання землі (або спричинить фізичне чи економічне переміщення). Операційний посібник проекту також буде включати критерії, згідно з якими будь-які підпроекти в рамках Компонента 2, які можуть спричинити наслідки або ризики ЕСС5, не будуть придатними до фінансування. Нижче наведено опис РДПП, в основному, висвітлюються можливі впливи, ризики та застосовні процедури та принципи в контексті Компоненту 1. В разі, якщо в ході реалізації Компоненту 2 виявиться необхідність у відчуженні земельних ділянок, які перебувають у приватній власності або іншого нерухомого майна, ці втрати будуть компенсовані власнику згідно з положеннями цього РДПП.

2. Завдання та ключові принципи підготовки РДПП

Документ РДПП враховує потреби осіб, які зазнають негативного впливу Проекту і розробляється відповідно до екологічних та соціальних запобіжних заходів та їх соціальних та екологічних стандартів МБРР (ЕСС5)¹ та законодавства України.

Завдання РДПП полягає у визначенні стратегій, принципів, інституційних механізмів, законодавчої бази та процедур переселення або придбання активів під час реалізації Проекту, а також у встановленні загальних принципів для підготовки Планів дій з переселення, якщо в них виникне потреба в ході виконання Проекту.

Цей документ розроблений Укравтодором та МРТОТ та може бути оновленим якщо зацікавлені сторони нададуть суттєві пропозиції і в залежності від реалізації проекту. Остаточна версія РДПП, після затвердження МБРР, буде опублікована на офіційних веб-сайтах кредитора та Укравтодору і в офіційних інформаційних ресурсах (за наявності) відповідних державних районних адміністрацій, де реалізовуватиметься Проект.

Відповідно до стандартів ЕСС5 МБРР, українського законодавства та передового досвіду заходів з переселення, на етапі його планування сторони впровадження (Укравтодор та МРТОТ) будуть дотримуватися таких принципів:

- (і) у разі виявлення необхідності придбання земельних ділянок чи інших активів, що перебувають у приватній власності, сторони впровадження розроблять План дій з

¹ <http://pubdocs.worldbank.org/en/796881511809516397/ESS5-FactSheet-WB-ESF.pdf>

переселення згідно з положеннями цього РДПП та у відповідності зі стандартом ЕСС5 МБРР та національного законодавства, який міститиме повний реєстр осіб, які зазнали негативного впливу Проекту, встановлюватиме кінцеву дату (cut-off date)² та міститиме вичерпний опис заходів щодо пом'якшення наслідків, спрямованих на мінімізацію несприятливого впливу Проекту;

- (ii) під час розробки проектної документації сторони впровадження та проектна організація вживатимуть комплексних заходів з метою мінімізації заходів з відчуження активів та переселення осіб у рамках реалізації Проекту. Це завдання слід виконати шляхом оптимізації проектних рішень та надання пріоритету придбанню тих активів, що перебувають у державній чи комунальній власності та вжити всіх можливих заходів щодо уникнення впливу на приватну власність та земельні ділянки там де це можливо.
- (iii) підготовка та реалізація Плану дій з переселення здійснюватиметься прозоро та з залученням осіб, які зазнали негативного впливу від Проекту, шляхом проведення консультацій та розкриття відповідних документів у загальнодоступних джерелах;
- (iv) головним принципом процесу переселення буде сприяння збереженню умов життя ОНВП принаймні на тому ж рівні, який існував до початку Проекту;
- (v) ОНВП не зазнають істотних збитків при виплаті компенсації за примусове відчуження активів, перереєстрації відповідних прав на користь місцевих органів влади та під час виконання домовленостей щодо переселення;
- (vi) компенсація за примусове відчуження активів буде повністю виплачена ОНВП, з урахуванням надбавок за відповідних інвестицій. Визначення розміру компенсації здійснюватиметься виключно ліцензованими суб'єктами оцінювання відповідно до принципу повної компенсації³ збитків згідно з методиками, затвердженими нормативно-правовими актами України. Вартість оформлення та переїзду оцінюватимуться обласними службами автомобільних доріг та будуть додані до повного компенсаційного пакету;
- (vii) положення цього документа поширюються на усіх ОНВП, незалежно від кількості та ступеня впливу та юридичного статусу земель, які зазнають впливу від реалізації проекту;
- (viii) при розробці та впровадженні ПДП особлива увага буде приділятися потребам вразливих груп, жінок та меншин, людей, які живуть за межею бідності, етнічним

² Кінцева дата (cut-off date) – це дата станом на яку перепис осіб, які зазнали негативного впливу Проекту, завершено, а його результати разом з переліком осіб, які мають задокументовані права на відшкодування, оприлюднені для громадськості. У випадку, якщо право на активи було набуто після кінцевої дати та публічного оприлюднення, такі активи не підлягають відшкодуванню.

³ Повна компенсація збитків – метод оцінки, згідно з яким розмір компенсації є достатнім для заміни активів з урахуванням витрат, пов'язаних з перереєстрацією активів. В умовах існування в країні ринку активів, які відчужуються, розмір компенсації збитків повинен бути розрахований на основі ринкової вартості, встановленої шляхом проведення незалежної та компетентної оцінки активу з урахуванням коштів на перереєстрацію активу. В умовах, коли ринку активів не існує, розмір компенсації повинен бути визначений альтернативними способами, наприклад на основі розрахунку вартості продукції або виробничих фондів, вартість трудових витрат для будівництва нових об'єктів та виробничих потужностей з урахуванням перереєстрації майна. У всіх випадках, в яких втрата активів призводить до втрати єдиного місця проживання, розмір компенсації повинен бути, як мінімум достатнім для придбання чи будівництва нового житла, яке відповідає стандартам якості та безпеки.

меншинам та переселенцям. Будуть визначені вразливі ОНВП, а їхні особливі потреби будуть оцінені під час підготовки ПДП.

3. Підготовка та затвердження ПДП

План дій з переселення буде розроблений після затвердження проектної документації державною експертизою та Кабінетом Міністрів України. Наприклад, щодо впливу Компоненту 1 після затвердження проектних рішень Служба автомобільних доріг у Луганській області залучатиме сертифіковані органи землеустрою для розміщення меж Проекту та отримання детального переліку земельних ділянок та інших активів, що потрапляють у зону капітального ремонту дороги та потребують відчуження (їх типу та осіб, які зазнали негативного впливу Проекту, включаючи власників, орендарів та користувачів активів).

Метою Плану дій з переселення буде перевірка переліку осіб, які зазнали негативного впливу від Проекту (включаючи орендарів та неофіційних користувачів активів), визначення типу та розміру відшкодування за втрату активів/джерел доходу з метою збереження рівня життя/доходів усіх ОНВП.

ПДП матиме таку структуру:

- (i) загальний опис Проекту, щодо якого застосовується конкретний ПДП, та опис цілей підготовки ПДП;
- (ii) інформація про потенційний вплив (як позитивний, так і негативний), виявлений під час підготовки ПДП:
 - опис чинників, які прямо чи опосередковано впливатимуть на перебіг відчуження активів;
 - опис місця де здійснюється вплив;
 - опис альтернатив, які були оцінені з метою мінімізації відчуження активів;
- (iii) оприлюднення результатів соціально-економічних досліджень, що є необхідною процедурою при підготовці ПДП:
 - опис перепису ОНВП, включно з активами, що підлягають придбанню;
 - характеристики домогосподарств, які стосуються Проекту, включаючи зайнятість, рівень життя, рівень доходу, економічну та соціальну активність членів домогосподарств, доступ до соціальної інфраструктури, інформацію про вразливі групи);
- (iv) огляд законодавства України та вимог Кредитора щодо організаційних домовленостей про придбання активів з мотивів суспільної необхідності;
- (v) інституційна база: огляд зацікавлених сторін, які задіяні у реалізації Проекту, та їх обов'язки;
- (vi) матриця прав (на компенсацію). Визначення груп, на які може негативно вплинути реалізація Проекту, видів передбачених заходів з відшкодування та відновлення засобів до існування;
- (vii) опис методики оцінки втрат активів в залежності від характеру збитків;
- (viii) опис додаткових заходів з переселення, які передбачаються в рамках приведення процесу переселення у відповідність до вимог та стандартів МБРР;
- (ix) опис заходів, спрямованих на залучення громад до впровадження ПДП включно з створенням механізму розгляду скарг;
- (x) графік впровадження ПДП;
- (xi) орієнтовний бюджет;
- (xii) організаційні передумови моніторингу впровадження ПДП;

Під час підготовки ПДП в населених пунктах, які зазнають негативного впливу від Проекту і матимуть проблемні моменти з переселенням, буде організована серія громадських консультацій. Інформація щодо проведення громадських консультацій

розповсюджуватиметься в місцевих засобах масової інформації, місцевих органах влади та в громадських місцях. Під час консультацій усі зацікавлені сторони будуть проінформовані про цілі Проекту, завдання ПДП та його зміст чіткими нетехнічними термінами і зрозумілою для зацікавлених сторін мовою. Розроблений ПДП буде оприлюднений на офіційних веб-сайтах Укравтодору та обласних служб автомобільних доріг. Паперові копії ПДП будуть доступні у кожній громаді, що зазнає впливу Проекту.

Після того, як МБРР затвердить ПДП, його буде опубліковано на офіційних веб-сайтах Банку та Укравтодору та МРТОТ українською та англійською мовами.

4. Потенційні впливи

Під час підготовки цього ПДП було визначено такі потенційні негативні впливи:

- безповоротна втрата приватних сільськогосподарських та житлових земель і споруд особами, які мають акти на право власності;
- безповоротна втрата приватних сільськогосподарських і житлових земель та споруд особами, які не мають актів на право власності (неформальні користувачі та самовільні поселенці);
- тимчасова втрата земель;
- втрата однорічних і багаторічних культур та дерев;
- втрата нежитлових споруд (парканів, комор, сараїв) та інфраструктури (зрошення чи інших комунальних послуг);
- втрата комерційних об'єктів (магазинів, торгівельних точок вздовж дороги, майстерень, заправок, шиномонтажних станцій тощо)
- втрата житлових будинків (фізичне переселення);
- втрата джерел засобів до існування (економічне переселення);
- тимчасова або постійна втрата доступу до об'єктів життєзабезпечення населення;
- тимчасова або постійна втрата доступу до приватних земель або споруд;
- тимчасова чи постійна втрата або обмеження доступу до комерційних об'єктів вздовж дороги;

Наявність та інтенсивність цього впливу для кожної ділянки дороги, яка підпадає під капітальний ремонт за цим Проектом, буде оцінюватися на етапі підготовки ПДП, коли проектна документація буде затверджуватися Кабінетом Міністрів України та проходити державну експертизу. У випадку, якщо вплив буде виявлено, заходи пом'якшення вживатимуться відповідно до матриці майнових прав (Глава 4).

5. Категорії ОНВП та матриця майнових прав на компенсацію.

Особи, які зазнають негативного впливу від Проекту і мають право на компенсацію класифікуються таким чином:

- (i) особи, які мають відповідним чином оформлені законні права на землю або основні засоби;
- (ii) особи, які не мають відповідним чином оформлених законних прав на землю на момент завершення перепису ОНВП, але претендують на них, про що відповідним чином заявили, за умови, що такі претензії можуть бути визнані національним законодавством;
- (iii) особи, які мають документи, що засвідчують право власності на землю, старого зразка не зареєстровані в Держгеокадастрі;
- (iv) особи, які не мають відповідним чином оформлених законних прав на землю або інші активи, але користуються ними;

Особам, що належать до перших трьох категорій (i), (ii) та (iii), буде виплачена компенсація за примусове відчуження активів і, у разі необхідності, вони отримають допомогу під час переселення. Особи, що належать до четвертої категорії (iv), отримають допомогу під час переселення відповідно до наведеної матриці прав. У разі, якщо представники всіх перерахованих вище категорій вирощують сільськогосподарські культури на земельних ділянках, які підпадають під примусове відчуження в цілях Проекту, їм буде надана можливість зібрати врожай або отримати відповідну компенсацію. У разі, якщо неформальних користувачів житлових фондів потрібно буде переселити, їм буде надано адекватне альтернативне житло з правовими гарантіями проживання.

Вичерпна матриця прав власності для здійснення компенсації представлена в таблиці 2

Таблиця 3. Матриця прав (на компенсацію)

Тип впливу	Категорія ОНВП	Вид компенсації
Безповоротна втрата		
Безповоротна втрата сільськогосподарської землі та ділянок під житловими забудовами	Власник землі	<ul style="list-style-type: none"> - грошова компенсація за втрату земельної ділянки, тобто ринкова вартість землі (усі адміністративні збори за поділ ділянки та оформлення права власності покриваються за кошти Проекту); - компенсація землею за землею, еквівалентною за площею та родючістю (за наявності відповідної землі); - у випадку, коли частина земельної ділянки буде відчужена, а решта земельної ділянки не може бути використана раціонально відповідно до її цільового призначення, то на вимогу власника слід придбати всю земельну ділянку.
	Формальні користувачі (орендарі) землі	<ul style="list-style-type: none"> - орендарі будуть завчасно повідомлені (за один сільськогосподарський сезон до відчуження) про реалізацію Проекту, щоб уникнути можливої втрати врожаю, інвестицій в модернізацію чи оренди за придбану землю. Договори оренди будуть змінені відповідно до закону, щоб вказати земельні ділянки, що підпадають під примусове відчуження для цілей Проекту; - користувачеві буде надана можливість зібрати урожай або повністю компенсовано його втрату;
	Неформальні користувачі	<ul style="list-style-type: none"> - допомога у визначенні адекватної заміни земель/ресурсів для надання в користування до завершення землевідчуження; - неформальним користувачам буде надана можливість збирати урожай або повністю компенсована його втрата;

Безповоротна втрата споруд та житлових приміщень	Власники споруд та житлових приміщень	<ul style="list-style-type: none"> - грошова компенсація за втрату нерухомих споруд, включаючи всі суміжні споруди (фруктові дерева, господарські споруди тощо); - компенсація шляхом надання будинку в заміну за втрачений будинок, принаймні еквівалентного за розмірами та поточним станом, включно з ділянками під житлову забудову принаймні еквівалентними тим, які були відчужені (якщо відповідна будівля є у наявності); - допомога з переїздом; - якщо не може бути забезпечений розумний альтернативний доступ і власник споруд та земель для житлових споруд назавжди втратить доступ до соціальної інфраструктури (до дороги, до комунальних об'єктів, до комунальної інфраструктури тощо), власник буде переселений або його активи будуть придбані. - Амортизація майна не приймається до розрахунку під час оцінки розміру компенсації. Власнику буде надано можливість забрати всі будівельні матеріали.
	Формальні користувачі (орендарі) землі	<ul style="list-style-type: none"> - інформування про придбання будинку як мінімум за шість місяців до знесення, щоб орендар міг знайти інше житло; - допомога з переїздом;
	Неформальні користувачі споруд	<ul style="list-style-type: none"> - у випадку, якщо люди зайняли землю та споруди до кінцевої дати, компенсація покриє втрати споруди та витрати на благоустрій землі. Крім того, буде надана допомога з переселенням; - у разі, якщо неформальних користувачів житлових фондів потрібно буде переселити, буде надано адекватне альтернативне житло із забезпеченням правих гарантій проживання;
Втрата однорічного врожаю	Власники, користувачі та неформальні користувачі землі.	<ul style="list-style-type: none"> - власникам сільськогосподарських культур буде надана можливість зібрати урожай. Під час громадських консультацій на етапі підготовки ПДП, власники отримуватимуть сповіщення про заплановані роботи та рекомендації стосовно відмови від посіву на земельних ділянках, необхідних Проекту; - у випадку, коли можливість збирання врожаю не була забезпечена, власникам врожаю виплачується компенсація. Методика обчислення компенсації за втрачений урожай буде представлена в ПДП. У випадку, коли власники врожаю були заздалегідь повідомлені про проведення будівельних робіт і тим не

		менше засіяли землю, компенсація за втрату врожаю не надається;
Втрата багаторічних рослин		- власникам виплачується компенсація за втрату багаторічних рослин виходячи з їх віку та вартості, включаючи витрати на відновлення насаджень. Методика обчислення компенсації за втрачені багаторічні рослини буде представлена в ПДП;
Втрата нежитлових приміщень	Власники нежитлових споруд та інфраструктури (це можуть бути землевласники або формальні чи неформальні користувачі землі)	- грошова компенсація у розмірі повної вартості рівнозначної заміни;
Втрата комерційних споруд (магазинів, торгівельних точок вздовж дороги, майстерень, заправок, шиномонтажів, і тд.)	Власники комерційних об'єктів	- грошова компенсація у розмірі повної вартості рівнозначної заміни або обмін на інший комерційний об'єкт; - власники бізнесу будуть повідомлені заздалегідь (не пізніше ніж за 6 місяців до придбання) для забезпечення можливості знаходження нового місця для комерційної діяльності;
	Орендарі комерційних споруд	- інформація про придбання комерційного об'єкту як мінімум за шість місяців до знесення, щоб орендар мав змогу знайти інші приміщення; - орендар комерційного об'єкту буде повідомлений заздалегідь (не пізніше ніж за 6 місяців до придбання) для забезпечення можливості знаходження нового місця для комерційної діяльності;
	Неформальні комерційні споруди вздовж дороги	- користувачам буде запропоновано механізм використання земельних ділянок для легального ведення комерційної діяльності на інших територіях. У разі потреби, відповідно до вимог кредиторів, буде надана допомога у переміщенні комерційної діяльності. Ці користувачі зможуть отримати допомогу щодо перенесення комерційної діяльності в інше місце; - власника неформального комерційного об'єкту буде повідомлено заздалегідь (не пізніше ніж за 6 місяців до придбання) для забезпечення можливості знаходження нового місця для ведення комерційної діяльності;
Державні адміністративні органи	Землі державного або муніципального фонду	- земля буде передана в постійне користування службам автомобільних доріг без будь-якої компенсації;
Тимчасові втрата		

Тимчасова втрата землі	Власники	<ul style="list-style-type: none"> - компенсація грошовими коштами повної вартості заміни за право користування землею протягом вказаного у договорі періоду землекористування; - відновлення земель після землекористування; - власники врожаю будуть повідомлені заздалегідь, отримають можливість зібрати врожай;
	Орендарі	<ul style="list-style-type: none"> - користувачеві буде надана можливість зібрати урожай або компенсована його втрата; - допомога у визначенні еквівалентної заміни земель/ресурсів до початку робіт;
	Неформальні користувачі	<ul style="list-style-type: none"> - допомога у визначенні еквівалентної заміни земель/ресурсів до початку робіт;
Тимчасова або безповоротна втрата доступу до об'єктів життєзабезпечення населення (сіножаті, пасовищ, зон відпочинку тощо)		<ul style="list-style-type: none"> - створення альтернативних шляхів доступу до цих об'єктів;
Втрата засобів до існування	Місцеве населення, місцевий бізнес	<ul style="list-style-type: none"> - заходи щодо відновлення засобів до існування будуть вжиті відповідно до вимог МБРР і відновлені на тому рівні, на якому вони знаходилися до початку Проекту. У разі, якщо випадки втрати засобів до існування будуть зафіксовані під час підготовки ПДП, план дій щодо відновлення буде розроблений відповідно до стратегії відновлення засобів до існування. Стратегія відновлення засобів до існування, описана у розділі 9;
Уразливі ОНВП	Власники, орендарі, неформальні користувачі землі та споруд	<ul style="list-style-type: none"> - в ПДП будуть описані критерії незахищеності та визначені незахищені громадяни. Незахищені ОНВП з отримають додаткову допомогу (допомога в реєстрації правовстановлюючих документів, пошук альтернативного місця для комерційної діяльності, допомоги в переїзді тощо).

6. Правова база щодо питань переселення та відчуження майна

5.1 Національне законодавство

Відчуження земель, що перебувають у приватній власності, здійснюється відповідно до такої законодавчої бази:

- Конституція України (статті 13, 14, 41) передбачає, що «ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним» та «Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може

бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану». (Стаття 41);

- Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» від 17.11.2009 р. № 1559-VI
- Земельний кодекс України (від 1 січня 2002 р.) (зокрема, статті 143, 146, 147, 149-151)
- Цивільний кодекс України (від 16.01.2003 р. № 435-IV) встановлює порядок припинення права власності на об'єкти нерухомого майна через придбання або відчуження земельної ділянки, на якій розміщене майно, з мотивів суспільної необхідності; регулює питання, пов'язані із захистом прав власності (статті 350-351);
- Кодекс адміністративного судочинства України (від 06.07.2005) встановлює порядок ведення судового провадження, пов'язаного із відчуженням земельних ділянок для загальнодержавних потреб.
- Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 19.05.2011 р. № 3395-VI
- Закон України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 № 1378-IV
- Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р. № 1279 «Про розміри та Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню» та додаток до неї.
- Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»
- «Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам», прийнятий Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р. № 284
- Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2002 р. № 1531 «Про експертну оцінку земельних ділянок»
- Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності в Україні» від 12.07.2001 № 2658-III
- Закон України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 № 3613-VI
- «Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5.

Компенсація за тимчасове користування землею під час будівництва регламентується такими Постановами Кабінету Міністрів:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р. № 1279 «Про розміри та Порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, які підлягають відшкодуванню» з додатком.
- «Про Порядок визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам», прийнятий Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.1993 р. № 284

Екологічні та соціальні стандарти і вимоги МБРР

Усі проекти, що фінансуються МБРР, повинні відповідати екологічним та соціальним стандартам Банку. З 1 жовтня 2018 року Банк запровадив новий набір стандартів у Рамковому документі щодо екологічних та соціальних аспектів. З точки зору соціальних аспектів, застосовуються наступні екологічні та соціальні стандарти (ЕСС):

ЕСС1 Оцінка та управління екологічними та соціальними ризиками і впливами визначає обов'язки Позичальника в оцінці, управлінні та моніторингу екологічних та соціальних ризиків і наслідків, пов'язаних з кожним етапом Проекту, що підтримується Банком через фінансування інвестиційних проектів (ФІП), з метою досягнення екологічних та соціальних результатів, що відповідають ЕСС.

ЕСС5 «Придбання землі, обмеження використання землі та примусове переселення» є одним з найважливіших стандартів, що регулює питання землевідчуження та пов'язані з ним переселення/відновлення засобів до існування під час реалізації Проекту. Основний принцип цього стандарту – це те, що примусового переселення слід уникати. Якщо примусове переселення неминуче, воно має бути мінімізоване, і здійснене ретельне планування та реалізація відповідних заходів щодо зменшення негативного впливу на переміщених осіб (та на громади, які їх приймають). Цей стандарт охоплює ситуації, за яких Проект повинен відшкодувати людям втрату землі, активів, засобів до існування або рівня життя.

ЕСС10 «Залучення зацікавлених сторін та розкриття інформації» визнає важливість відкритої та прозорої взаємодії між Позичальником та зацікавленими сторонами Проекту як важливого елементу передової міжнародної практики. Ефективне залучення зацікавлених сторін може покращити екологічну та соціальну сталість проектів, посилити сприйняття проектів громадянами та внести вагомий внесок у його успішну розробку та реалізацію. Програми міського транспорту та розвитку міста вимагають систематичного та інтенсивного залучення зацікавлених сторін до їх ефективної та успішної реалізації. Існує широкий спектр зацікавлених сторін, з якими можна консультиватися, серед яких можуть бути впливові політичні діячі на місцевому та загальнодержавному рівні, перевізники (як державні, так і приватні), комерційні та торговельні організації, організації громадянського суспільства та інші установи державного сектору, які працевлаштовують велику кількість трудових ресурсів, змушених добиратися до міста на роботу. В плані залучення зацікавлених сторін (ПЗС) будуть схематично представлені особи, які зазнали негативного впливу від Проекту та інші зацікавлені сторони, узагальнені їхні погляди на прийнятні способи їх залучення протягом усього Проекту, запропоновані заходи щодо залучення зацікавлених сторін із відповідними ролями в процесі впровадження Проекту, а також графік реалізації та бюджет до кінця Проекту. Проект також потребує надійної комунікаційної стратегії та стратегії роботи з громадськістю, щоб відкрито інформувати громади про вплив і переваги Проекту, а також про графік виконання та масштаби робіт, що дозволить мешканцям відповідним чином планувати своє життя.

Аналіз відмінностей національного законодавства від екологічних та соціальних стандартів МБРР

В Україні право на виплату в обмін на землю базується на зареєстрованому праві власності. Однак, згідно зі стандартом примусового переселення МБРР, постраждалі особи мають право на певну форму компенсації незалежно від того, володіють вони зареєстрованим правом власності на землю чи ні, якщо вони займали або користувалися землею до кінцевої дати. Основна увага в стандартах МБРР прикута до пом'якшення негативного впливу бідності, в тих випадках коли будь-які негативний вплив прямо або опосередковано стосується діяльності, що фінансується Проектом. У випадках, коли ОНВП не має права власності чи оренди згідно з законодавством України в зв'язку з відсутністю реєстрації, в питаннях їх прав на компенсацію, консультації з ними та задоволення їхніх скарг відбуваються відповідно вимог Кредитора. Якщо існує відмінність між вимогами до відшкодування в українському законодавстві та вимогами МБРР, застосовуватимуться ті, які будуть вигіднішими для ОНВП, що дасть Кредитору в подальшому підстави для підтримки та фінансування Проекту.

Таблиця 4. Відмінності українського законодавства від вимог МБРР

Нормативно-правова база України	Вимоги МБРР	Усунення відмінностей
Лише офіційно зареєстровані будівлі підпадають під компенсацію за шкоду/руйнування, спричинені Проектом	Усі будівлі підпадають під компенсацію за шкоду/руйнування, спричинені Проектом	Проект відшкодує за шкоду/руйнування завдані усім спорудам
Лише офіційно зареєстровані власники землі отримують компенсацію за втрату прибутку/комерційної діяльності, спричинену Проектом	Зареєстрованим та незареєстрованим орендарям виплачується компенсація за втрату прибутку/комерційної діяльності, спричинену Проектом, незалежно від наявності чи відсутності реєстрації.	Проект відшкодує усім орендарям (офіційним чи неофіційним) втрату прибутку/комерційної діяльності незалежно від наявності чи відсутності реєстрації
Не існує спеціальних положень, що визначають порядок планування примусового переселення, а також конкретних механізмів, включаючи підготовку плану примусового відчуження та переселення	План дій з часовими рамками повинен бути підготовлений до початку процедури відшкодування.	Для усунення відмінностей буде розроблений План дій з переселення
Відсутні законодавчих положень щодо: <ul style="list-style-type: none"> - відновлення доходів/засобів до існування, - надання допомоги власникам землі/орендарям, які зазнали значного негативного впливу від діяльності Проекту. Щодо зазначеного рухомого майна не передбачена жодна компенсація чи допомога	Стандарти кредиторів передбачають відновлення доходів/засобів до існування, відшкодування серйозних втрат та витрат, понесених власниками земельних ділянок/орендарів під час переселення. відшкодування включає: <ul style="list-style-type: none"> - кошти на покращення рівня життя переміщених осіб; - витрати на переміщення; компенсація за пошкоджені під час переміщення матеріали; - інші транспортні витрати 	Якщо виникне необхідність у переселенні, Проект надасть компенсацію для покриття: <ul style="list-style-type: none"> - вартості покращення власності отриманої в якості заміни; - перенесення пілг; - компенсації за пошкоджені матеріали чи товари під час транспортування; - витрати на оренду та інші операції Вплив на засоби до існування буде оцінено на етапі підготовки ПДП з визначенням заходів щодо їх відновлення.
Примусове відчуження земель та рішення, пов'язані з переселенням, узгоджуються виключно між землевласниками/офіційними орендарями та місцевими органами, що відчужують активи	Дані, які демонструють конкретні цифри про об'єкти, які зазнали впливу, а саме вартість активів, суми соціальних виплат та відшкодувань/фінансової підтримки, будуть розкриті власникам земельних ділянок та орендарям завчасно до початку	Проект оприлюднить дані щодо кількісної оцінки об'єктів, що зазнали негативного впливу, вартості активів, прав відшкодування або фінансової допомоги ОНВП. ПДП буде оприлюднений для громадськості (а особиста

	попередніх розрахунків за Проектом. Загальні положення ПДП (включаючи Матрицю прав на компенсацію) будуть оприлюднені публічно, тоді як персональні дані про збитки/відшкодування будуть доступні лише окремим особам/власникам будинків, які зазнали негативного впливу від Проекту. З особами, які зазнали впливу від Проекту, будуть проведені консультації щодо положень ПДП.	конфіденційна інформація буде розкрита лише ОНВП) шляхом проведення громадських консультацій.
В українському законодавстві відсутній окремий план проведення громадських консультацій щодо проектів.	Консультації із зацікавленими сторонами та залучення громадськості є невід’ємною частиною підготовки та впровадження ПДП.	Проект організує комплексну консультаційну процедуру з особами, які зазнали негативного впливу від Проекту, місцевими, державними органами влади та іншими зацікавленими сторонами (у разі необхідності) шляхом публічного оприлюднення на зустрічах з громадськістю, а також під час індивідуальних та публічних консультацій.
Відповідно до законодавства України розглядаються лише персоналізовані заяви та скарги.	Виконавець Проекту повинен розглянути всі заяви та скарги, включаючи скарги персоналу Підрядника та анонімні звернення.	Виконавець розгляне всі заяви та скарги.
Законодавство України не має спеціальних положень щодо підтримки незахищених громадян під час переселення.	Уразливі особи, які вимагають конкретної допомоги, повинні бути визначені та отримувати підтримку протягом усього процесу відшкодування за переселення. Світовий банк вимагає, щоб були передбачені заходи, які дозволять бідним та вразливим людям (включаючи жінок), які зазнають фізичного переміщення чи впливу від економічного переміщення, підвищити свої доходи	У ПДП будуть визначені критерії незахищеності та виявлені незахищені ОНВП. Потерпілі домогосподарства віднесені до категорії уразливих отримають конкретну допомогу.

	щонайменше загальнодержавного мінімального рівня.	до	
--	---	----	--

7. Методика оцінки втрачених активів

Викупна ціна активів, що підлягають відчуженню, встановлюватиметься оцінювачами, які мають ліцензію на здійснення оціночної діяльності. Якщо власник має право на компенсацію за землю, викупна ціна покриє витрати на виготовлення документації з землеустрою, необхідної для отримання права власності на цю земельну ділянку, а також витрати, пов'язані з державною реєстрацією відповідного права власності. Відповідно до статті 5 Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності», викупна вартість земельної ділянки, що підлягає відчуженню, або передається у власність замість відчуженої, визначається на підставі її експертної грошової оцінки, проведеної відповідно до закону «Про оцінку земель». Експертна грошова оцінка землі, яка проводиться у зв'язку з придбанням землі для суспільних потреб, проводиться для визначення вартості земельних ділянок, що підлягають відчуженню, виходячи з методичного підходу капіталізації чистого операційного або рентного доходу від використання земельних ділянок з урахуванням їх використання за цільовим призначенням, встановленим на день прийняття рішення місцевими органами влади (параграф 2 статті 19 Закону України «Про оцінку земель»). Методика капіталізації чистого операційного або рентного доходу визначає вартість земельної ділянки в умовах найбільш ефективному використанні з урахуванням встановлених обтяжень та інших обмежень, пов'язаних із землею. Чистий операційний дохід визначається на основі аналізу ринкових ставок орендної плати за землю. Дохід від оренди обчислюється як різниця між очікуваним доходом від продукції, отриманої на земельній ділянці (фактичної або очікуваної), виробничими витратами та доходом виробника⁴.

Звіти про експертну грошову оцінку земельних ділянок, що відчужуються, повинні проходити державну експертизу документації із землеустрою у випадках та порядку, передбачених законодавством. Експерт з оцінки землі призначатиметься місцевими органами виконавчої влади. У випадку, якщо власник не погоджується з відчуженням свого нерухомого майна на підставі оцінки, проведеної ліцензованим оцінювачем, призначеним центральним або місцевими органами виконавчої влади, він/вона може залучити іншого ліцензованого оцінювача для визначення вартості нерухомості або перевірки документу про оцінку такого майна. У такому випадку вартість таких послуг буде покривати власник майна. Альтернативна оцінка, здійснена на замовлення власника землі, не може бути прийнята до розгляду місцевим органом виконавчої влади. Вона просто стане для власника альтернативною точною зору при вирішенні того приймати пропозицію від місцевого виконавчого органу, чи ні. Це надасть власнику можливість оскаржити розмір компенсації, якщо він не відповідає вимогам цього РДПП та ЕСС5 Банку. Будь-яку альтернативну вартість можна визначити лише через суд (який призначить незалежного оцінювача).

Викупна ціна активів, які були примусово відчуженні, узгоджується з власником активів під час офіційних переговорів між ним та місцевим органом виконавчої влади, як це передбачено статтею 11 Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності».

Для компенсації відмінностей між українським законодавством та вимогами МБРР, Укравтодор надаватиме інші види відшкодувань чи допомоги щодо переселення,

⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002-%D0%BF>

передбачені Таблицею 3 під час впровадження ПДП. Ідентифікація усіх ОНВП та необхідних видів відшкодування для кожної людини буде здійснена в рамках підготовки ПДП.

Відповідно до законодавства України, відшкодування за землю буде запропонована усім особам, які зазнали негативного впливу від Проекту і яким загрожує втрата землі, у порядку, встановленому законодавством України, у разі наявності земельних ділянок.

Власники активів, незадоволені рішеннями місцевого органу виконавчої влади, можуть звернутися до суду в порядку, визначеному законодавством України. Суд також визначає сторону, яка сплатить судові витрати.

В разі, якщо особи, які зазнають негативного впливу від реалізації проекту виявлять бажання отримати в якості компенсації земельну ділянку еквівалентної якості, площі та продуктивності, то таку можливість буде забезпечено при умові наявності відповідних земельних ділянок.

8. Організаційні передумови процесу відшкодування та відповідальність сторін

Після погодження проектної документації, Служба автомобільних доріг у Луганській області вживатиме заходів, передбачених Земельним кодексом України та спрямованих на узгодження місця розташування Проекту з місцевою владою. Крім того, служба автомобільних доріг залучатиме організації землеустрою з відповідною ліцензією на землевпорядні заходи та доступ до даних Держгеокадастру для встановлення проектних меж та визначення необхідного додаткового придбання земельних та нерухомих активів. Як тільки будуть визначені необхідні обсяги додаткових земельних ділянок та інших основних фондів, розташованих на них, і буде складений перелік власників активів, Укравтодор розробить відповідний План дій з переселення. Залежно від кількості земельних ділянок та їх географічного розташування, Укравтодор прийме рішення щодо кількості ПДП, які необхідно буде підготувати.

Після того як МБРР погодить ПДП, Служба автомобільних доріг у Луганській області отримає повноваження на вжиття заходів щодо придбання земельних ділянок, необхідних для реалізації Проекту відповідно до чинного законодавства України. Служба автомобільних доріг у Луганській області проведе переговори з власниками щодо попередньої згоди на поділ земельних ділянок, замовить виготовлення технічної документації, включаючи процедуру оцінки земельних ділянок та нерухомого майна, що знаходиться на них. Отримавши згоду власників на поділ земельних ділянок та об'єктів нерухомого майна, що знаходяться на них, а також на виготовлення технічної документації, Служба автомобільних доріг звернеться до місцевих органів виконавчої влади (райдержадміністрацій) з запитом на придбання активів.

На підставі документів, наданих дорожньою Службою автомобільних доріг, голова райдержадміністрації видає наказ про придбання активів. Райдержадміністрації розпочинають переговори з власниками активів та отримують їх письмові згоди на відчуження їх земельних ділянок, що підтверджується відповідними записами (протоколом). Після підтвердження власником своєї згоди на відчуження активу між власником та місцевим органом виконавчої влади підписується договір купівлі/продажу, згідно з яким райдержадміністрація зобов'язується сплатити узгоджену ціну активу протягом 10 днів після укладання договору, а власник зобов'язаний відмовитись від своєї земельної ділянки чи об'єкта нерухомості протягом такого ж терміну.

Після укладення договору та виплати компенсації власнику цільове призначення земельних ділянок змінюється на 12.04 «Для розміщення та експлуатації будівель і споруд автомобільного транспорту та дорожнього господарства» згідно класифікації видів

цільового призначення земель, і далі земельні ділянки передаються Службі автомобільних доріг у постійне користування та відповідним чином реєструються в Держгеокадастрі.

У випадку, якщо між власником та місцевим органом виконавчої влади не було досягнуто згоди щодо відчуження активів, відповідно до статей 15 та 16 Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності», останній звертається до адміністративного суду з позовом про примусове відчуження активу протягом 6 місяців з дня наказу райдержадміністрації. Рішення суду про примусове відчуження земельної ділянки та інших об'єктів нерухомості, розташованих на ній, разом з документами, що підтверджують тимчасову та повну сплату викупної ціни колишньому власнику або про державну реєстрацію права власності на нерухоме майно, надане замість відчужених активів, є підставою для державної реєстрації права власності держави чи територіальної громади на ці об'єкти.

Жодні роботи не можуть розпочатися на земельній ділянці, поки власнику не виплатять повне відшкодування вартості активів. У випадку, якщо процес придбання земельної ділянки чи нерухомого майна через незалежні від Укравтодору чи місцевих органів влади причини спричиняє затримки в роботі за Проектом (або через процедуру входження власника у спадщину, тривалу відсутність власника на території України, реєстрацію земельної ділянки в Держгеокадастрі, судові обтяження на відчуження майна в зв'язку зі спорами щодо спадщини, тощо), Служба автомобільних доріг просить власника надати письмову згоду на виконання робіт, поки триває процедура відчуження або підготовка документів, необхідних для відчуження. Попередня повна сума відшкодування вноситься райдержадміністрацією на рахунок місцевої нотаріальної контори згідно з наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 до вирішення спорів, питань спадкування тощо.

9. Публічне розголошення Рамкового документу з політики переселення та Плану дій з переселення.

9.1 Попередні консультації

На етапі підготовки Проекту було організовано низку публічних консультацій з місцевою владою, громадськими організаціями, фермерами та громадянами в присутності представників Укравтодору. Метою консультацій було визначити основні проблеми Луганської області та визначити які заходи сприятимуть розширенню можливостей щодо розвитку місцевих громад. В результаті цих громадських консультацій необхідність капітального ремонту основних дорожніх коридорів була підтримана всіма зацікавленими сторонами (місцевою владою, громадами, громадськими організаціями, фермерами тощо). Більш детальну інформацію щодо консультацій на стадії підготовки проекту можна знайти у Плані залучення зацікавлених сторін (СЕР)⁵.

9.2 Публічне розголошення РДПП

Публічне розголошення РДПП було здійснено шляхом його публікації на офіційних сайтах органів, які будуть залучені до реалізації Проекту. Через обмеження, які пов'язані з світовою пандемією вірусу COVID-19 та відповідно до обмежень введених Постановою

⁵ Впродовж підготовки Проекту, було проведено ряд зустрічей з представниками МРТОТ, Луганської обласної адміністрації, фермерами та органами місцевої влади

Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», МРТОТ та Укравтодором були проведені віртуальні/віддалені публічні консультації та залучення місцевих стейкхолдерів. Електронна версія РДПП українською мовою було надано місцевим стейкхолдерам для ознайомлення (місцеві міські та районні адміністрації, громадські організації, фермери, бізнесмени). Всім стейкхолдерам було надано форму зворотнього зв'язку для надання пропозицій та зауважень стосовно РДПП. Також, всі документи та контакти для надання пропозицій/зауважень/коментарів з боку стейкхолдерів було опубліковано на офіційних сайтах Сватівської, Сєверодонецької та Старобільської міських рад. Впродовж періоду публічного розкриття документів, стейкхолдерами був засвідчений високий рівень інформованості щодо цілей Проекту та було підтверджено важливість їх досягнення для розвитку Луганської області.

Процес консультацій з місцевими стейкхолдерами залишається відкритим впродовж всього циклу реалізації Проекту. Стейкхолдери можуть звернутися до Укравтодору або МРТОТ зі своїми пропозиціями / запитами на отримання інформації впродовж всіх стадій реалізації Проекту. Всі отримані звернення будуть розглянуті впродовж 30 днів відповідно до Закону України «Про звернення громадян».

Наступні публічні консультації будуть здійснені на подальших стадіях реалізації Проекту, впродовж розробки проєктної документації та підготовки Планів з управління навколишнім та соціальним середовищем, Плану дій з переселення або за вимогою місцевих громад.

9.3 Оприлюднення Плану дій з переселення

Публікація РДПП відбувається відповідно до процедури описаної вище. На етапі підготовки ПДП під час проведення соціально-економічного опитування та визначення всіх осіб та активів, які зазнали негативного впливу Проекту, буде проведена низка громадських консультацій з представниками місцевих громад та ОНВП, з метою забезпечення можливості для ОНВП брати участь в реалізації Проекту. Оголошення з інформацією про порядок денний, місце та час проведення публічних консультацій буде розміщене в місцевих ЗМІ, на веб-сайтах та у громадських місцях не пізніше ніж за 14 днів до дати проведення консультацій. У ході консультацій під час підготовки ПДП зацікавлені сторони будуть проінформовані про проєктні рішення, умови реалізації Проекту, кількість землі для відчуження та детальний опис механізму подання скарг. Крім того, всі зацікавлені сторони отримають короткий посібник із поясненнями цілей та змісту ПДП. Цей Посібник щодо відчуження землі буде розроблений з використанням зрозумілої нетехнічної термінології, орієнтованої на людей, які не мають профільної освіти в сфері будівництва автомобільних доріг.

У разі необхідності або на вимогу місцевих громад, під час підготовки та впровадження ПДП можуть бути організовані додаткові консультації із зацікавленими сторонами, щоб мінімізувати ймовірність соціальної напруги в громадах в зв'язку з процесом переселення.

10.Рамкова стратегія щодо відновлення засобів до існування

У процесі реалізації Проекту може виникнути потреба у застосуванні стратегій для ОНВП стосовно відновлення їх засобів до існування. Ця стратегія охоплює власників активів, орендарів та неформальних користувачів активів. Основна мета цієї стратегії - відновити якість життя постраждалих осіб як мінімум до рівня, який вони мали до початку Проекту або навіть підвищити його. Відшкодування за втрату активів буде виплачуватися відповідно до матриці прав на відшкодування, але в деяких випадках відшкодування може не гарантувати повного відновлення засобів до існування і може виникнути необхідність у додаткових заходах. Відновлення засобів до існування може знадобитися як на індивідуальному рівні, так і на рівні громади (у випадку, якщо рівень громади та громадських послуг зменшився або доступ до них став складнішим; якщо деякі громадські зони відпочинку зазнали негативного впливу в результаті реалізації Проекту, тощо).

На рівні громади буде оновлено проектну документацію Проекту або розроблені спеціальні плани відновлення комунальних послуг. З місцевою владою та користувачами будуть проведені консультації щодо питань відновлення інфраструктури громади, яка зазнала негативного впливу.

Відновлення засобів до існування для осіб, які зазнали негативного впливу від реалізації Проекту, може застосовуватися в таких ситуаціях, як:

- фізичне переселення;
- коли земля, яку потрібно придбати чи обмежити в використанні, є єдиним джерелом доходу;
- коли люди втрачають роботу або бізнес в результаті реалізації Проекту.

Необхідність реалізації заходів з відновлення засобів до існування будуть визначені під час соціально-економічного дослідження в рамках підготовки ПДП. ПДП буде містити план щодо відновлення засобів до існування на основі таких принципів:

- заходи щодо відновлення засобів до існування будуть розроблені з урахуванням не лише інтересів окремих людей, а й з точки зору сталого розвитку громади;
- консультації щодо розроблених заходів з відновлення засобів до існування будуть проводитися з людьми, які зазнали негативного впливу Проекту та членами громадами;
- заходи щодо відновлення засобів до існування будуть впроваджені до початку процесу переселення, щоб уникнути ситуації, коли переселення чи економічне переміщення вже буде здійснене, а заходи щодо відновлення засобів до існування ще ні;
- під час реалізації заходів з відновлення засобів до існування буде використаний гендерно-диференційований підхід, оскільки, як правило, жінки та дівчата бувають більш вразливими у процесі переміщення. Заходи щодо відновлення засобів до існування будуть враховувати потреби та пріоритети жінок.

11. Механізм розгляду скарг

Прозорість та підзвітність є основними елементами Проекту. Саме тому в Проекті передбачений Механізм розгляду скарг (МРС). Метою МРС є посилення підзвітності перед бенефіціарами та надання зацікавленим сторонам каналу зворотного зв'язку та/або подання скарг на заходи, пов'язані із Проектом. МРС - це механізм, який дозволяє визначити та вирішити проблеми, які впливають на Проект. Підвищуючи прозорість та підзвітність, МРС має на меті зменшити ризик опосередкованого негативного впливу на громадян/бенефіціарів, створює важливий механізм зворотного зв'язку та навчання, який може допомогти посилити позитивний вплив Проекту.

МРС орієнтований не лише на отримання та фіксацію скарг, але й на їх вирішення. Хоча зворотний зв'язок повинен функціонувати на рівні найближчому до місця подання скарги, всі скарги реєструються та розглядаються в порядку викладеному у цій частині.

Процес переселення та переміщення може спровокувати певну кількість скарг та заяв з боку осіб, що зазнали негативного впливу від Проекту. Це можуть бути скарги, пов'язані з відчуженням землі, правами, відшкодуванням, перебоями з засобами до існування, послугами та спорудами, проблемними питаннями тощо.

Механізм оскарження процедури відчуження землі та відновлення засобів до існування має 2 рівні:

- місцевий рівень;
- особа (або група осіб) може звернутися до Служби автомобільних доріг в області з письмовим запитом, що описує проблему чи пропозицію, у будь-якому форматі. Орган, до якого звертається особа, вирішує скаргу та відповідає скаржнику у строки, встановлені Законом України «Про звернення громадян». Скарги можуть бути підписані особами (групою осіб) або подані анонімно. Реагування та вирішення предмету скарги відбуваються протягом 30 днів. Якщо вирішення скарги/заяви не потребує додаткових заходів (тобто запиту на інформацію), відповідь буде надана протягом 15 днів. У разі, якщо рішення скарги неможливо протягом 30 днів, скаржника буде повідомлено про продовження терміну (у випадку, якщо скаржник зазначив свою контактну інформацію). Загальний термін вирішення питань не може перевищувати 45 днів. Скарги, отримані від незахищених громадян будуть розглянуті позачергово та якнайшвидше.

Контакти місцевої служби автомобільних доріг:

Служба автомобільних доріг в Луганській області:

93411, Сєверодонецьк, вул. Гагаріна 70

тел.: +38 (06452) 4-20-37

електронна пошта: info_luhansk@ukravtodor.gov.ua

веб-сайт: <https://lg.ukravtodor.gov.ua/>

Рівень Проекту

У випадку, якщо скаржника не влаштовує рішення про подання скарги на місцевому рівні, він/вона має право звернутися безпосередньо до Укравтодору та Групи з реалізації Проекту (ГРП) за такими контактами:

- Укравтодор: 03150, м. Київ, вул. Фізкультури 9
електронна пошта: kae@ukravtodor.gov.ua
тел.: (044) 287 -51 -78

- ГРП: ДП «Укрдорінвест»: 03150, м. Київ, вул. Антоновича, 51, офіс 701
електронна пошта: mail@ukrdorinvest.gov.ua
тел.: (044) 287 -70 -60

МРТОТ:

Як зазначалося в попередньому розділі, процедура звернень, скарг та рекомендацій громадян визначена в Законі про звернення громадян та внесення змін до останнього через

поправку про електронні петиції 2015 року. Відповідно до зазначеного закону та конституційної статті 40, Проект 3R пропонує наступні канали, за допомогою яких громадяни, бенефіціари та ОНВП можуть подавати скарги щодо діяльності, яка фінансується проектом:

- a. На електронну сриньку: Електронна пошта Проекту: forec@ukravtodor.gov.ua; info@mtot.gov.ua
- b. Через такий веб-сайт: www.mtot.gov.ua ; ukravtodor.gov.ua
- c. Письмово до Укравтодор та Мінреінтеграції: Лист до Підрозділу з впровадження Проекту надсилається на адресу:
Укравтодор: вул. Фізкультури 9, м. Київ, Україна 02000
Мінреінтеграції: площа Лесі Українки 1, м. Київ, Україна 01196
- d. Особисто: за вказаними вище адресами або за адресами органів, котрим останні делегували повноваження
- e. Інше: письмові скарги до співробітників проекту (через наради Проекту)

Проект повинен забезпечити гнучкість у доступних каналах для скарг, а також забезпечити доступ до контактної інформації для осіб, які подають скарги.

З цією метою, крім Журналу оскарження, наданого проектом (Додаток А), громадяни також можуть подавати свої апеляції відповідно до статті 5 Закону України "Про звернення громадян". В останньому випадку звернення, подані громадянами повинно містити повне ім'я, місце проживання, питання на питання, коментар, заява, претензії, заяви, прохання чи вимоги. Письмове звернення має бути підписане та датоване апелятором (апеляторами). Звернення, надіслане електронною поштою до зазначених вище сторін впровадження, повинно містити адресу електронної пошти або поштову адресу або будь-який інший спосіб зв'язку, щоб відповісти на звернення. Використання електронного підпису не потрібно для звернень по електронній пошті.

Термін розгляду та вирішення скарг - до 30 днів.

У випадку, якщо щодо скарги не досягнуто згоди, скаржник може звернутися до суду як до останньої інстанції відповідної юрисдикції у порядку, встановленому чинним національним законодавством.

Для кожного ПДП на основі цього РДПП буде розроблений механізм подання скарг як на місцевому рівні, так і на рівні Укравтодору. Куди подавати скарги буде прописано у ПДП, про що також буде повідомлено громадськості під час консультацій.

ГРП та Укравтодор мають можливість регулярно здійснювати моніторинг процесу розгляду скарг. Усі скарги, які надійдуть як на місцевому рівні, так і на рівні Проекту під час підготовки, впровадження та на етапі моніторингу після реалізації ПДП, а також заходи, що вживаються сторонами для вирішення цих скарг, будуть реєструватися у журналі скарг та надсилатимуться МБРР щоквартально або на вимогу.

12. Заходи щодо контролю за відчуженням землі та дотриманням вимог Кредиторів

З метою моніторингу процесу придбання землі та вирішення скарг, Укравтодором до Проекту буде залучений експерт, який повідомить Укравтодор та МБРР про будь-які порушення прав власників на землю, будь-які додаткові негативні наслідки для населення, вестиме журнал скарг, контролюватиме кількість земельних ділянок, необхідних для придбання, та подаватиме відповідні звіти.

Укравтодор тісно співпрацюватиме з ГРП, яка в робочому режимі надаватиме підтримку впровадженню Проекту, регіональним дорожнім службам та місцевим органам влади. Служба доріг повідомить Укравтодор про перебіг процедури відшкодування та кількість земельних ділянок, які підлягають відчуженню, а також про скарги, отримані від зацікавлених сторін, та заходи, що вживаються для їх вирішення.

Показники моніторингу, наведені в таблиці нижче.

Показник	Додаткові примітки	Частота
Загальна інформація про реалізацію ПДП	<ul style="list-style-type: none"> - Кількість земельних ділянок, які необхідно придбати; - кількість споруд, які необхідно придбати: - кількість ОНВП (за групами), які вимагають відшкодування; - кількість (та відсоток) земельних ділянок/будинків/підприємств, щодо яких були підписані угоди про відшкодування. 	Щоквартально
<p>Кількість офіційних та неформальних домогосподарств, які підлягають фізичному переміщенню</p> <p>Кількість офіційних та неформальних підприємств, які мають бути переселені</p>	Дані будуть отримані шляхом проведення перепису / опитування.	Щоквартально
Кількість скарг на перебіг реалізації ПДП	Скарги, отримані всіма учасниками Проекту та способи їх вирішення.	Щоквартально

Після завершення ПДП буде проведено незалежний аудит з метою забезпечення фактичного завершення будь-яких заходів щодо відновлення засобів до існування та придбання землі.

13. Кошторис

На день подачі РДПП, проектна документація на будівельні роботи ще готується, і визначити кошторис на придбання землі, виплати відшкодувань та реалізацію пом'якшувальних заходів зараз неможливо. Кошторис відшкодування та пом'якшувальних заходів буде уточнено на етапі підготовки ПДП, коли проектна документація буде готова та затверджена Кабінетом Міністрів України.